

*Pats baisiausias dalykas
bet kurioje šalyje yra baimė.
Net ne neapykanta, o baimė.*
John Ralston Saul

Šis keistas laikas, persmelktas visuotinio nepasitikėjimo, netikrumo ir baimės, be visų neigiamų padarinių turi bent vieną pastebimai pozityvų aspektą – pasaulį paralyžiavus koronavirusui, hiperaktyvi vartotojų visuomenė priversta padaryti įprastinės veiklos pauzę (veikia sulėtinti „apsisukimus“), o tai paradoksaliai palankus metas apmąstymams. Juo labiau kad prieštarų sklidina karantinė kasdienybė iš tikrųjų suteikia be galo daug priežasčių įvairaus pobūdžio svarstymams, abejojant, ar tikrai turi prasmę visi tie dalykai, kurie peršami kaip neišvengiama būtinybė. Tad, paisant įvairių direktyvinių rekomendacijų, kurias visuomenei įkyriai bruka gyvenimo pandemijos režimu tvarkdariai, svarbu neprarasti savitvardos, nusiteikimo, ūpo (suprantama, ir gebėjimo) kritiškai mąstyti. Ne mažiau svarbu ir tai, kad kritiškai mąstantys nepritrūktų viešosios erdvės skelbti savo įžvalgoms, abejonėms, nuomonėms. Deja, esama vis daugiau požymių, kad ši tariamai beribė erdvė traukiasi tarsi šagrenės oda, pakankamai vietos atsiranda tik tiems autoriams, kurie viešai taiko psichologinį smurtą – be jokio saiko baugina jau ir taip išsigandusią, sutrikusią, aiškesnius orientyrus praradusią visuomenę.

Išskyrus keletą drąsesnių nonkonformistinių periodinių leidinių, interneto portalų, didžioji žiniasklaidos dalis marginalizuoja ir / ar izoluoja bet kokius svarstymus, nukrypstančius nuo pagrindinės srovės ir nuo oficialaus diskurso apie pandemijos suvaldymo būdus. Pažvelgus į televizijos ekraną, situacija dar labiau apgailėtina – visi kanalai užkimšti gaminių ir paslaugų reklamomis, tarsi žmonės toliau gyventų įprastoje realybėje, neturinčioje

PANDEMIJA IR TIKĖJIMAS (2)

nieko bendra su dabartiniu karantino režimu. Matyt, tikimasi, kad namuose neribotam laikui įkalinti vartotojai, negalėdami gauti įprastinių paslaugų, įsigyti daugelio norimų prekių, mėgausis bent jų vaizdiniais, todėl materialinės gėrybės reklamuojamos be paliovos. Beje, atmosfera pritvinkusi ir besaikės karinės retorikos, kurios ypatumus aptariau ankstesniame šio publikacijų ciklo straipsnyje (*KB* 2020 m. nr. 12). Antai neseniai žiniasklaida, pranešusi, kad koronavirusu užsikrėtė ir mirė provincijos ligoninės gydytojas, nepamiršo chorą pridurti sakralios frazės, esą „*į fronto liniją jis žengė nedvejodamas*“.

Kodėl grįžtu prie šios, regis, jau lyg ir išsemtos temos? Viešojo retorika, viena vertus, gali imituoti, atstoti, nutolinti socialinį veiksma, antra vertus, gali paskatinti tam tikrus visuomenės, ypač valdžios, sluoksnius stengtis, kad abstraktūs verbaliniai vaiduokliai virstų konkrečiais veiksmais, dėl kurių kasdienybė taps dar neįaukesnė. Su tokiu blaškymusi esame priversti taikstyti beveik išstisus metus. Kadangi visuomenė jau yra tvirtai įtikinta, kad priešas (t. y. koronavirusas) neapsakomai klastingas, itin gerai užsimaskavęs, plika akimi nepastebimas, t. y. pasireiškiantis net ir be simptomų, kova su juo ilgainiui gali tapti panaši į bergždžias pastangas nutverti nepagaunamą fantomą, koks kadaise persekiotas garsiam prancūzų kino filmų cikle. O kartu iš esmės pasikeis ne juokais įbaugintos, kolektyvinį sukrėtimą patiriančios visuomenės elgsena – kiekvienas psichologas kuo puikiausiai žino, kad ilgainiui tiesiog pavargstama bijoti. Užsitęsęs globalios pandemijos laikui, minia gali tapti agresyvi, net visiškai nesuvaldoma – nusispjovę į primygtines pande-

mijos vadybininkų „rekomendacijas“, direktyvas, nuolat griežtinamą karantino režimą, visi ims elgtis taip, kaip kam šaus į galvą... Pavyzdžiui, atsisakys vakcinacijos, kurios primygtinis propagavimas jau lėmė, kad ją gaubia tirštasis visokiausių sąmokslų teorijų ūkas. Nepaklusnumo pavyzdžių daugėja kiekvieną dieną, tarkime, reikalavimas dėvėti kaukes lauke, net lyjant lietui ar drebiant sniegui, laikomas tiesiog absurdišku...

Kai nuolatos skelbiama ir įtvirtinama karo padėtis, o visuomenė reguliariai mobilizuojama visuotinei kovai su galingu nematomu priešu, valdžia, nesvarbu, kokios būtų politinės jos pažiūros, susiduria su labai stipria, neretai net nenugalima pagunda taikyti dar griežtesnį, drakoniškesnį karantino režimą, koks net karo metais įvedamas tik išimtiniais atvejais. Atkreipkime dėmesį – pavasarį, kai Lietuvą pandemija buvo kepštelėjusi dar palyginti švelniai, viešojoje erdvėje iškart pasigirdo iš pradžių tylūs, lyg ir nedrąsūs, vėliau vis ryžtingesni balsai, spekuliatyviai siūlantys įvesti nepaprastą padėtį. Kai kurie apžvalgininkai, pavyzdžiui, Italijoje gyvenantis vyno ir gastronomijos žinovas Paulius Jurkevičius, pastaruoju metu persikvalifikavęs į visų galų specialistą, entuziastingai reklamavo Italijoje įvestos komendanto valandos „džiaugsmus“, ko gero, nuoširdžiai tikėdamas, kad toks dviprasmiškas režimas saugo jo ir kitų šalies gyventojų sveikatą bei gyvybę. Beje, italų filosofo Giorgio Agambeno visiškai priešingą situacijos vertinimą citavau pirmoje ciklo dalyje (*KB* 2020 m. nr. 12).

Rudenį, kai pandemija Lietuvoje įsismarkavo, aptaki vizija griebtis ypatingų priemonių buvo sukonkretinta –

prabilta apie galimybę, o gal ir neišvengiamybę sostinėje bei kituose didžiuosiuose šalies miestuose įvesti išganingą komendanto valandą... Tokie iš pirmo žvilgsnio nekalti raginimai ir tiesiogiai, ir netiesiogiai yra susiję su karine retorika, užvaldžiusia žurnalistų, politikų ir dalies mokslininkų vaizduotę. Būtina priminti, kad toks reiškinys kaip *karas* iškart suponuoja ne tik visuotinę mobilizaciją, įprastinių teisių ir laisvių suvaržymus, bet ir visus kitus „nepaprastosios padėties“ atributus, tarp jų, suprantama, ir komendanto valandą. Kai kurie komentatoriai be išlygų pabrėžia, kad kelio atgal į buvusį normalumą tiesiog nebėra, sveiki atvykę į naują valstybinę prievartos ir apribojimų karalystę...

Nenuostabu, kad įvairūs specialistai, aptardami pandemijos tematiką, savo noru ar kieno nors sumaniai kurstomi, agituoja už dar griežtesnes priemones, esą tik jos padės įveikti globalų priešą. Šito, matyt, bus įmanoma pasiekti tik tada, kai ir šiaip jau nemenkai suvaržyti, tačiau vis dar nepakankamai paklusnūs piliečiai bus visiškai izoliuoti, dieną naktį privalės kiūtoti namuose. Taip jiems ir reikia, juk dar pandemijos pradžioje premjeras Skvernelis aiškino, kad dalies iš jų neverta net žmonėmis laikyti... Masių užkalbėtojai, dabar vadinami viešųjų ryšių agentais, nutaisę rimtus veidus, jau perša būtent tokią koronaviruso užkardymo strategiją, esą ji „garantuotai“ pergalinga. Jei tokių veiksmų, pabūgus nenuspėjamų visuomenės reakcijų (priešingai pavasariniam paklusnumui, gali pasirodyti, kad ji nepakanti „komendanto valandai“), net nebus griebiamasi, vis tiek vertėtų kiek išsamiau aptarti galimas ilgalaikės „karinės“ strategijos ir ja pagrįstų drastiškų veiksmų pasekmes. Jas įsivaizduoti nesunku, nes jau esame susidūrę su revoliucijos, vargstančioms masėms žadėjusios šviesią ateitį, tamsia patirtimi. Vienąkart įvedus griežtus apribojimus, diktuojamus išimtinai karo padėties arba skirtus masiniams neramumams suvaldyti, panašių veiksmų bus galima be didesnių ceremonijų griebtis ir kitais atvejais, jeigu kils realus ar įsivaizduojamas pavojus valdžios stabilumui, juo labiau išlikimui. Prievarta demokratijos labui? Regis, kažką panašaus jau esame patyrę, kai gyvenome, maitinami pažadais apie komunistinį rytojų.

Čekų teisininkas ir teisės filosofas Jiří Přebáňas aptaria iš anksto numanomus tiesioginius ir šalutinius pa-

darinius, jei būtų įteisintas panašus režimas: „*Suvokti, kiek laisva ir demokratiška yra visuomenė, galima pagal tai, kaip ji elgiasi, susiklosčius nenormaliai situacijai. Gebėjimas susidoroti su krizėmis priklauso nuo istorinės patirties, kultūrinės ir politinės praktikos bei nerašytų taisyklių. Antai Jungtinėje Karalystėje vyriausybė turėjo pasirūpinti, kad parlamentas patvirtintų specialų įstatymą, kuris įteisino ir taisykles, apribojančias, kontroliuojančias jos pačios veiksmus. Vengrijoje Viktoras Orbanas pasiūlė atvirkščiai – prastume įstatymą, suteikiantį jam neribotas galias valdyti nepaprastosios padėties sąlygomis. Savo ruožtu Švedija, kur daug populiareesnė negu kitur Europoje istoriškai buvo eugenika, ėmėsi rizikingo epidemiologinio eksperimento, mokyklas, parduotuves, net restoranus palikusi atidarytus.*

Pasaulinė pandemija sukėlė ne tiek visuotinę nepaprastąją padėtį, kiek daugybę įvairių ekstremalių situacijų. Tačiau politinė valia net ir tuo atveju negali įgyti absoliučios galios, pamindama įstatymus. Visiems žingsniams, kurių imamasi ekstremaliomis sąlygomis, iki šiol taikomas proporcingumo principas, tad tų veiksmų konstitucingumą ir teisėtumą derėtų vertinti retrospektyviai. Pamoka tokia: kai demokratijos imunitetas susilpnėja, atsiranda rizika susidurti su virusu, kuris dar labiau užkrečiamas negu COVID-19, – tai absoliučios galios virusas.“ (Jiří Přebáň. Lessons from an unfolding emergency. www.eurozine.com).

Derėtų pridurti – 1950 m. priimta Europos Žmogaus teisių konvencija, kurią Lietuva dėl suprantamų priežasčių ratifikavo tik 1995-aisiais, reglamentuoja, kad nepaprastoji padėtis gali būti įvedama vien išimtiniais, labai retais atvejais, kai kyla *realus egzistencinis* pavojus tautos gyvavimui ar išlikimui. Kad ir ką viešųjų ryšių specialistai sakytų apie dabartinę pandemiją, koronavirusas, nors mirtinai pavojingas, žalojantis dalies susirgusių žmonių sveikatą, kai kuriems atimantis gyvybę, vis dėlto nekelia tiesioginės grėsmės lietuvių kaip tautos išlikimui. Nepamirškime, kad Rytų Europa jau buvo susidūrusi su gana baisiomis epidemijomis – pavyzdžiui, dėmėtosiomis šiltinėmis Pirmojo pasaulinio karo metais, choleros (1831), jau nekalbant apie dar senesnių laikų buboninio maro protrūkius (paskutinis Lietuvą nusiaubė 1710–1711 m.).

Šiaip ar taip, nepaprastosios padėties pagundai ir toliau sunkoka atsispirti, nors parlamente jau susibūrusi nauja politinių jėgų dauguma, dirba jos suformuota vyriausybė. Beje, buvusios valdžios veiksmus tiek pavasarį, tiek rudeniop, kai koronavirusas išsišėlė, kritikavusi dabartinė vyriausybė iš esmės kartoja tas pačias mantras ir taiko tuos pačius – *veryginius, skvernelinius* – pandemijos užkardymo būdus. Iš valdžios kabinetų sklinda ta pati agresyvi, bet mažai veiksminga karinė retorika, akivaizdu, kad jokio naujo scenarijaus, kaip įveikti pandemiją, nesama. Įvairias valdžios institucijas, o ypač aukščiausius valstybės vadovus, su dideliu ūpu (ir kaip mėgsta pabrėžti – neatlygintinai) konsultuojantys mokslininkai jokio naujo dviračio, deja, neišrado ir išradinėti, atrodo, nežada, tiesiog ragina valdžią, visuomenę ir savo kolegas sekti kitų valstybių pavyzdžiu, pasitelkiant jų nuomone, sėkmingas pandemijos užkardymo strategijas ir taktikas, nors tai iš esmės labiau susiję su sveika nuovoka negu su mokslingumu.

Kad pastebėtume skirtumus tarp viešojo mokslinio diskurso Vakarų šalyse ir Lietuvoje, visai nereikia mikroskopo. Pandemijos klausimais dažniausiai pasisakantys lietuvių mokslininkai, talkinami žiniasklaidos ir viešųjų ryšių agentūrų, perša gana lėkštą ir klaidinančią mintį, neva egzistuoja kažkoks monolitinis, vieningas mokslinis požiūris, kurį būtina atskirti nuo nemokslinio, netgi antimokslinio mąstymo, būdingo vulgarioms masėms, esą rezgančioms „baisius“ sąmokslus prieš vakcinavimą. Kai kurie viešojoje erdvėje nuolat šmėžuojantys mokslo atstovai, kiti aktyviai besireiškiantys įvairaus kalibro intelektualai, publicistai, žurnalistai į šuns dienas deda antivakserius ir net homeopatijos šalininkus (viena „tikrajam“ mokslui perdėtai lojali Seimo narė jau buvo teisiškai nubausta už homeopatijos prilyginimą šarlatanizmui.) Pasiklausius tokių kritikų, ima atrodyti, kad Lietuvoje tvyro absoliuti mokslo darna ir vienovė, idiliška santarvė be jokių abejonių, be kontroversijų, be svarstymų, panašiai kaip sutariama ir dėl šios pandemijos įveikimo būdų.

Vakarų šalyse tie, kurie rašo mokslo temomis, regis, neskuba abejonių priskirti sąmokslu teorijoms. Antai *The Wall Street Journal* autorius Mattas Ridley's rašo:

„Per paskaitą Kornelio universitete 1964 m. fizikas Richardas Feynmanas [vėliau tapęs Nobelio premijos laureatu – A. S.] apibrėžė, kas yra mokslinis metodas. Pirmausia, sakė jis, spėlioji, lydimas juoko bangos. Tada bandai apskaičiuoti savo spėlionių pasekmes. Po to tas pasekmes lygini su stebėjimų ar eksperimentų duomenimis. „Jei spėlionės nepatvirtinamos eksperimentais, jos yra neteisingos. Toks paprastas teiginys atskleidžia mokslo esmę. Net jei ta spėlionė ypač vertinga, net jei labai protingas tas, kuris spėlioja, net jeigu jo vardas garsus, nepatvirtintos spėlionės vis tiek neteisingos.“

Kai praėjusią žiemą žmonės ėmė sirgti keistoka kvėpavimo takų liga, kai kurie mokslininkai manė, kad ją sukėlė nauja viruso rūšis. Kai kurie spėjo, kad ji atsiradusi iš gyvūno, parduodamo Uhano žvėrienos turguje. Duomenys parodė, kad jie buvo neteisūs. Kai kurie spėjo, kad bus pagamintos vakcinos, kurios užkirs kelią infekcijai. Svarstoma iki šiol. Mokslas yra spėlionių ir patikros žaidimas – toks supratimas paaiškina ir tai, kas vyko pastaraisiais mėnesiais. Mokslas nėra užtikrintų faktų apie pasaulį pakartojimas. Mokslas yra nežinomų dalykų tyrimas, tikrinant spėliones, iš kurių nemažai pasirodys esančios neteisingos“ (Matt Ridley. What Pandemic Has Taught Us About Science, <https://www.wsj.com/articles/what-the-pandemic-has-taught-us-about-science-11602255638>). Apsvarstęs mokslinių procedūrų patikimumą ir nepatikimumą, asimetrijas tarp autoritetingos nuomonės ir žinių, o ypač hipotezes, susijusias su COVID-19, Ridley's konstatavo: būtent praėjusiais metais tapo itin akivaizdu, kad „nėra tokio dalyko kaip „vieningas“ mokslas, egzistuoja visiškai skirtingi mokslininkai požiūriai, kaip suvaldyti koronavirusą.“

Lietuvos viešojoje erdvėje panašių svarstymų, abejonių ir su žiburiu nerasi. Asmenims, suteikusiems sau išskirtinę teisę kalbėti mokslo vardu, griežtai apibrėžiantiems mokslinį pasaulėvaizdį, labiau rūpi viešai pasmerkti kitaip mąstančiųjų „klystkelių“, „nemokslinius“ požiūrius, ypač nepasitikėjimą mokslo autoritetu ir pačiais mokslininkais. Pernai gruodžio pabaigoje *delfi* paskelbė Vytautės Merkytės parengtą publikaciją, kurioje pristatomas ir aptariamasis neseniai atliktas tyrimas: „32,5 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad COVID-19 ligą sukkeliantis virusas

buvo dirbtinai sukurtas. Su tokiu teiginiu dažniau sutinka moterys, vyresnio amžiaus, mažesnių pajamų atstovai, rajonų centrų gyventojai. 31,5 proc. mano, kad apsauginės veido kaukės neapsaugo nuo virusų. Su teiginiu dažniau sutinka 26–55 m., žemesnio išsimokslinimo, mažesnių pajamų gyventojai. O štai 14,1 proc. arba kas 7 pilietis netiki mokslininkų rekomendacijomis apie COVID-19. Tyrimas parodė, kad mokslininkų rekomendacijomis dažniau pasitiki didžiausių pajamų atstovai. „Sprinter tyrimų“ vadovas, sociologas Ignas Zokas, sako, kad didžioji dalis lietuvių yra sąmoningi ir atsakingi, tačiau yra kritinė dalis populiacijos, kuri turi kitą nuomonę apie pandemiją. Pašnekovas teigia, kad ši dalis visuomenės – šiandien dienai yra per didelė, kad mes pradėtume „lipti iš šios balos.“

Komentuodama šio tyrimo rezultatus, profesorė Aurelija Žvirblienė, mikrobiologė, pandemijos klausimais patarianti Prezidentui, aiškina: „Tai rodo, kaip žmonės yra paveikti melagių, kurios yra skleidžiamos. Mane tikrai stebina. Įsivaizduočiau, kad gal 10 proc. žmonių gali tuo tikėti. Bet jei trečdalis suaugusių žmonių tuo tiki, vadinasi, dezinformacijos šaltiniai yra labai veiksmingi. [...] dar keisčiau yra girdėti, kad žmonės tiki, jog virusas yra dirbtinai sukurtas. Žiūrėdama iš mokslininko pozicijos aš stebiuosi, kad tokia didelė spraga būtent gamtos mokslų žiniuose.“ (Vytautė Merkytė. Tyrimas apie lietuvių požiūrį į COVID-19: per daug žmonių netiki mokslininkais, kad pradėtume „lipti iš šios balos“, www.delfi.lt, 2020 m. gruodžio 23 d.)

Panašūs tyrimai, mano nuomone, iš esmės ydingi, nes padaromi visiškai banalūs „atradimai“. Be to, tam tikros socialinės grupės marginalizuojamos, net demonizuojamos pagal lytį, pagal amžių, pagal išsilavinimą. Tradiciškai papeikiami „mažesnių pajamų atstovai“, žinoma, pagiriant „didžiausių pajamų atstovus“ (kaip galima atstovauti pajamoms, turbūt žino tik patys tyrėjai). Svarbūs dalykai neretai suplakami su visiškai nesvarbiais. Juk, pavyzdžiui, neįmanoma racionaliai logiškai paaiškinti, kaip tikėjimas ar netikėjimas dirbtine viruso kilme susijęs su pandemijos plėtra ar jos užkardymu, nes karantino taisyklės galioja tiek „tikintiesiems“, tiek ir „laisvamaniams“, visi norom nenorom privalome jų laikytis. Šalia kitų dalykų, tokios apklausos atskleidžia daugiau tiesos apie

pačius tyrėjus, tų tyrimų komentatorius ir interpretatorius negu apie tiriamuosius. Pritarimas oficialiam požiūriui čia suplakamas su mokslu, kuris pateikiamas kaip besąlygiško tikėjimo objektas, o skeptiškos nuomonės aprioriškai smerkiamos. Jei palyginsime su Richardo Feynmano paprasta, tačiau itin skvarbia ir tikslia mokslinio metodo samprata, išdėstyta prieš gerą pusę amžiaus, atrodo keistoka, kad Lietuvos valstybės vadovą konsultuojanti gamtos mokslų specialistė turi tokį ribotą supratimą, kas yra mokslas ir mokslinis metodas.

Beje, mokslą tikėjimo objektu, monolitišku stabu, kurį privalu be išlygų garbinti, laiko daug kas, ir ne tik Lietuvoje. Aptardamas, kodėl visuomenė tokia imli nemokslinėms interpretacijoms arba žinioms, kurios jau tvirtai paneigtos, Jungtinių Valstijų *Notre Dame* universiteto Kompiuterikos ir inžinerijos departamento profesorius Walteris Scheireris tvirtina, kad dėl to kalta kontroversiška šiuolaikinė akademinė kultūra ir patys mokslininkai, skelbiantys neretai klaidinančius duomenis, deramai jų nepatikrinę eksperimentais. Mokslo tyrimų pavertimas preke ir pelno šaltiniu nemenkai prisidėjo prie dar vienos – netikrų žinių – pandemijos: „Studijas skubotai spausdina net gerai vertinami žurnalai. Nepriimti straipsniai, atsidūrę vadinamuosiuose priešpaskelbimo serveriuose, sukėlė didžiulį susidomėjimą. Vaikydami pelno, grobuoniški žurnalai (predatory journals) dabar suteikia galimybę skelbti net pseudomokslą, kuris paskleidžiamas per pagrindinius naujienų kanalus. Rinkodarinkai naudojami visuomenės, karštligiškai ieškančios, kaip apsisaugoti nuo COVID-19, desperacija, prie abejotinių produktų pridėdami mokslinio „patvirtinimo“ lapelį. O duomenų mokslo ekspertai, galbūt geranoriškai gamindami ginčytiną, net beprasmių paviršutiniškų tyrimų plūdūrą, geriausiu atveju tiesiog atitraukia visuomenės dėmesį nuo esminių dalykų, blogiausiu – švaisto vertingus resursus.“ (Walter Scheirer. A pandemic of bad science. *Bulletin of Atomic Scientists*. 2020. Vol. 76, No 4, p. 175).

Pasak autoriaus, tokie klaidinantys straipsniai moksliniuose leidiniuose atsiduria todėl, kad recenzavimas dažnai tik imituojamas, atliekamas dėl akių, paskubomis (neretai vos per 24 valandas nuo pateikimo). Tuo geba pasinaudoti apsukrūs rinkodarinkai, ieškantys klientū-

ros įtartinoms prekėms, kurios brukamos, spekuliuojant žmonių sutrikimu, nerimu ir augančia baime. Nemažai žalos pridaro ir internetas, sensacingas pseudonaujienas paskleidžiantis žaibo greičiu. Pavyzdžiui, istorija apie Kinijoje esą valgomą šikšnosparnių sriubą pergalingai keliavo iš vieno interneto portalo į kitą, net kai buvo pripažinta, kad tai visiškai prasimanymas.

Atkreipkime dėmesį, kad Lietuvoje vadinamieji duomenų mokslininkai kažkokiu stebuklingu būdu įgijo ne tik ekspertinę, bet ir politinę galią. Antai aukščiausią valstybės vadovą konsultuojantis ekonometras, pristatomas *Euromonitor International* duomenų ekspertu, Vaidotas Zemlys-Balevičius, kurio darbų cituojamumas, beje, nusistebėtinaai menkas, pastaruoju metu reguliariai hipnotizuoja viešąją erdvę perspektyvinėmis pandemijos kilimo ir nuolydžio kreivėmis, kurias pateikia su tokia reikšminga mina, tarsi jo pranašystės turėtų neabejotiną išsipildymo galią. Keista ir savaip įdomu, kad duomenų mokslo atstovai konsultuoti mūsų valstybės vadovus ėmė būtent tada, kai nepasitvirtino gerokai garsesnių mokslo židinių prognozės – Oksfordo, Londono universiteto Imperijos (*Imperial College*) koledžo, kitų akademinų centrų spėlionės apie galimą pandemijos raidą buvo netikslios, taigi praktinė jų vertė labai abejotina.

Lietuvoje, kad ir kaip būtų apmaudu, įsigali lėkšta ideologija, paverčianti mokslą religijos atitikmeniu, tarsi neegzistuantų nei mokslinių požiūrių įvairovė, nei kontroversijos. Toks kai kurių mokslininkų ir mokslo entuziastų diegiamas blankus, tačiau itin monolitiškas fundamentalistinis pasaulėvaizdis dar labiau skaldo ir šiaip marginalizuotą postkomunistinę visuomenę, kuria taip lengvai manipuluoja tiek politiniai, tiek ekonominiai elitai, neleidami nei abejoti peršamomis tiesomis, nei plėsti kritiško mąstymo horizontus. O visuotinė baimė jau savaime skatina akiai pasitikėti neva visagaliu mokslu, nors didelių jo pergalių globalioje „kovoje su koronavirusu“ kol kas nematyti...

Beje, neretai įsivaizduojama, kad barbariškai mąsto ir veikia išimtinai tie, kurių „vis dar“ neapšvietė išganingoji mokslo šviesa. Tačiau pasidairius po lietuviško interneto svetaines, ypač pasikapsčius anoniminių komentarų sąvartyne, galima susidaryti visiškai kitokį vaizdą. Tie, kurie

šventai tiki, kad mokslas suteiks išganymą, neretai samprotuoja lygiai taip, kaip ir vadinamieji barbarai. Pavyzdžiui, vienas *www.delfi.lt* anonimas tiesiai šviesiai pataria: „*Visus antikovidinius ir antivakserius be jokių teismų semti ir grūsti į psichiatrines ligonines.*“ Kitas mokslo „apšvietasis“ tvirtina: „*Nemaža dalis atsakomybės dėl kiekvieno COVID-19 ligonio mirties tenka ir antikoroneriams-propagandistams. Šie parazitai privalo už tai atsakyti!*“

Dar prieš prasidedant pandemijai, sujaukusiai „normalų“ gyvenimą visame pasaulyje, italų filosofas Giorgio Agambenas rašė: „*Per visą krikščionybės istoriją kaskart iš naujo išnyra pasaulio pabaigos tematika. Dabartiniams laikams išskirtinai būdinga tai, kad šią eschatologinę funkciją, kurios seniai atsisakė Bažnyčia, perėmė mokslininkai, vis dažniau pateikiantys save kaip pranašus. Jie tvirtina su absoliučiu tikslumu numatantys ir net apibūdina klimato katastrofas, nulemsiančias gyvenimo žemėje pabaigą. Ši pranašystė ypač populiari, tačiau stebėtis tuo veikiausiai nederėtų, jei turėsime galvoje, kad mokslas, modernybės laikais pakeitęs tikėjimą, perėmė ir atitinkamą religinę funkciją. Tikroji religija mūsų laikais yra būtent mokslas – žmonės juo tiki, mažų mažiausiai laiko save tikinčiais. Todėl mokslui, atliekančiam religines funkcijas, būtina reikia eschatologijos. Kitaip tariant, reikia aparato, kuris verstų tikinčiuosius bijoti, nes baimė stiprina tikėjimą, o kartu leidžia šventikams išsaugoti valdžią.*“

Šis reiškinys kelia ypač didelį nerimą, nes niekad anksčiau mokslas nelaiškė eschatologijos savo tikslu. Gali būti, kad šis įsitikinimas pranašiška savo galia išduoda atsakomybės už pranašaujamas katastrofas suvokimą. Kaip ir bet kuris kitas tikėjimas, mokslo religija susiduria su ja netikinčiais, turi nemažai priešų, pavyzdžiui, daug kas garbina kitą didžiąją modernybės religiją – pinigų. Abi šios religijos iš pažiūros skirtingos, tačiau yra slapta susivienijusios. Glaudus ryšys tarp mokslo, technologijų ir kapitalo lėmė, kad susiklostė katastrofiška situacija, kurioje dabar ir esame atsidūrę.“

Ši madinga eschatologija palaipsniui formuoja naujos rūšies visuomenę, apimtą nuolatinio nerimo ir totalios baimės. Dėl pačių įvairiausių priežasčių jai žadamas ir naujas rojus – tai draudimas grįžti į buvusį „normalumą“.